

Kollegial granskning av forskarutbildningsämnet Historia med utbildningsvetenskaplig inriktning vid Institutionen för idé- och samhällsstudier, Umeå universitet (Dnr FS 1.6.2.-1862-19)

Humanistiska fakultetens fakultetsnämnd beslutade den 24 oktober 2019 att Historia med utbildningsvetenskaplig inriktning skulle bli föremål för så kallad kollegial granskning, som aktivitet 7B i Umeå universitets kvalitetssystem för utbildning (FS 1.1.-1324-18).

Jag tackar för förtroendet att få genomföra denna granskning. Bedömningsgrunderna utgår från UKÄ:s Vägledning för utbildningsutvärdering på forskarnivå (2018) samt Umeå universitets kvalitetskrav för forskarutbildningsämne, bilaga 3 i kvalitetssystemet för utbildning (Dnr FS1.1-1324-18). Under varje område där granskaren finner brister ska rekommendationer om åtgärder anges. Underlaget utgörs av mig tillsända dokument, såsom *Uppföljning av arbetet med upprättande av, och uppföljning av, individuella studieplaner 2019, Verksamhetsberättelser* för åren 2016–2019 innehållande nyckeltal samt uppföljning av delmål samt *VB/VP för 2019 för forskarutbildningsämnet Historia med utbildningsvetenskaplig inriktning*.

Ett mer personligt underlag utgörs av mina egna erfarenheter av forskarutbildning. Till dessa hör att jag själv medverkat till att inrätta och bygga upp ett nytt forskarutbildningsämne, pedagogiskt arbete, bidragit till uppbyggnaden samt verkat som föreståndare för den Nationella Forskarskolan i Pedagogiskt Arbete (NaPA), som bedrevs med särskilda statliga medel mellan åren 2001- 2010 och koordinerades av den dåvarande Fakultetsnämnden för lärarutbildning, byggde upp och var verksam som föreståndare för den lokala forskarskolan inom det utbildningsvetenskapliga området vid Umeå Universitet (FU) 2010-2012, och till dags dato handlett drygt 20 doktorander fram till disputation.

Historia med didaktisk inriktning inrättades år 2000 vid Humanistisk fakultet på initiativ av dåvarande Fakultetsnämnden för lärarutbildning (numera Lärarhögskolan). År 2011 vidgades forskarutbildningsämnet till att inbegripa både historiedidaktik och utbildningshistoria. Den nya beteckningen blev historia med utbildningsvetenskaplig inriktning och hade år 2019 sju aktiva doktorander, varav två män och fem kvinnor, och

bedrivs i samarbete med såväl angränsande ämnen vid Institutionen för idé- och samhällsstudier som de forskarskolor som medfinansierar doktorandtjänster, dvs Forskarskolan inom det utbildningsvetenskapliga området (FU) och Genusforskarskolan (Gfs).

Historia med utbildningsvetenskaplig inriktning är ett huvudområde som endast existerar på forskarnivå. Den forskningsmiljö som utgör ramen kring forskarutbildningen är därför beroende av ständig tillförsel av interna och externa forskningsmedel. Forskningsmiljön har dock framgångsrikt konkurrerat om forskningsmedel.

Personal

Forskningsmiljön i Historia med utbildningsvetenskaplig inriktning och dessa infrastruktur består av forskningsledarna Daniel Lindmark och Anna Larsson, av vilka Anna Larsson fungerar som ämnesföreträdare. Tillsammans med docenterna Björn Norlin och Henrik Åström Elmersjö bildar forskningsledarna miljöns ledningsgrupp.

Forskarutbildningsämnet utnyttjar kompetens i angränsande ämnen vid institutionen, andra institutioner vid universitetet samt andra lärosäten, vilket innebär att antalet handledare är fler än de forskare som är direkt verksamma i forskningsmiljön. Under 2019 har följande forskare varit engagerade som handledare: som huvudhandledare, professor Anna Larsson, professor Daniel Lindmark, professor Lotta Vikström, docent Björn Norlin och docent Henrik Åström Elmersjö, alla vid Institutionen för idé- och samhällsstudier; som biträdande handledare professor Åsa Karlsson Sjögren, professor Christer Nordlund, docent Glenn Sandström och postdoktor Daniel Nyström, alla vid Institutionen för idé- och samhällsstudier, professor Patrik Lantto, Vårdduo – Centrum för samisk forskning och universitetslektor Kristina Ledman, Pedagogiska institutionen, båda vid Umeå universitet, samt professor Anders Burman, Södertörns högskola, docent David Sjögren, Uppsala universitet, prorektor Ylva Jannok Nutti, Sámi Allaskuvla, Kautokeino och professor Jorge Ramos do Ó, Universidade de Lisboa, Portugal.

Min bedömning är att antalet handledare och lärare i ämnet och deras sammantagna kompetens är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt. Sammantaget är handledarkompetensen för att bedriva

forskarutbildning av mycket god kvalitet i ämnet.

Forskarutbildningsmiljö

Flertalet av forskningsmiljöns doktorander är knutna till Forskarskolan inom det utbildningsvetenskapliga området (FU), Lärarhögskolan, Umeå universitet. Redan från antagningen delar forskningsmiljöns doktorander ett mycket omfattande och fakultetsövergripande utbildningsvetenskapligt sammanhang. Kontinuerligt får de möta doktorander och etablerade utbildningsforskare från en rad olika discipliner. Inom FU läser anknutna doktorander ett obligatoriskt kurspaket om 22,5 hp, Doktorander knutna till Genusforskarskolan (Gfs) läser kurser med genusvetenskaplig inriktning inom Gfs ram.

Forskningsmiljön organiserar ett seminarium och administrerar en mejllista med både interna och externa adressater. Forskningsmiljön utger en skriftserie, *Umeå Studies in History and Education*, där 21 volymer har utkommit sedan 2010, varav 16 doktorsavhandlingar. Sedan år 2014 ger forskningsmiljön även ut den internationella peer review-tidskriften *Nordic Journal of Educational History*.

Från forskningsmiljön leds även Umeå forskningsmiljö för de samhällsorienterade ämnenas didaktik (UmSOD). Från 2016 har UmSOD stöd av Lärarhögskolan i form av fyra postdoktorsanställningar inriktade mot vart och ett av de fyra SO-ämnena. Postdoktorn i historiedidaktik är placerad i forskningsmiljön.

Forskarutbildningsämnet har ett eget seminarium där både forskare och doktorander lägger fram texter. Något seminarium per termin fungerar även som "ämnesmöte" med interninformation och behandling av gemensamma frågor. Förutom den ämnesspecifika forskningsmiljön i historia med utbildningsvetenskaplig inriktning, kommer doktoranderna även i kontakt med en bredare grupp av forskare, genom det gemensamma högre seminarieriet för historia och idéhistoria.

Mot bakgrund av denna beskrivning är det min bedömning att de forskarstuderande i ämnet har tillgång till en kritisk massa av forskningsaktiva personer, seminarieverksamhet, gästföreläsare, särskilda lokaler, utrustning etc., dvs. det som krävs för att de ska kunna tillgodogöra sig forskarutbildning på ett adekvat sätt.

Examensmål

I "Allmän studieplan för utbildning på forskarnivå i historia med utbildningsvetenskaplig inriktning (Dnr 511-616-09) fastslås med hänvisning till Högskolelagen 1 kap 9 a § att utbildningen, som dels kan leda till licentiatexamen, dels doktorsexamen, i båda fallen ska utveckla kunskaper och färdigheter som krävs för att självständigt kunna bedriva forskning. För båda examina anges ett antal krav och mål under rubrikerna "Kunskap och förståelse", "Färdighet och förmåga" och "Värderingsförmåga och förhållningssätt". För varje examen anges också under samma rubriker särskilda krav med uttalade färdigheter specifikt inriktade mot historia med utbildningsvetenskaplig inriktning.

För att dessa mål med utbildningen vad gäller kunskaper, förståelse, färdigheter, förmågor och värderingsförmåga och allt övrigt som anges i studieplanen ska säkerställas krävs strukturer i form av kompetent personal och en dynamisk forskarutbildningsmiljö.

Med hänvisning till innehållet under de ovan angivna rubrikerna "Personal" och "Forskarutbildningsmiljö", liksom "Uppföljning, åtgärder och återkoppling" nedan, är det min bedömning att utbildningen genom sin utformning och genomförande möjliggör och säkerställer att de forskarstuderande, när examen utfärdas, kan visa de kunskaper och den förståelse, de färdigheter och förmågor samt sådan värderingsförmåga och förhållningssätt som anges i de angivna nationella och lokala examensmålen.

Internationalisering

Forskningsmiljön Historia med utbildningsvetenskaplig inriktning är starkt internationaliserad och har välutvecklade samarbeten med forskningsmiljöer i både utbildningshistoria och historiedidaktik. Forskningsmiljön har varit värd för gästprofessorer från Australien, Danmark, Frankrike, Kanada, Storbritannien, Tyskland och USA. Gästdoktorander från Australien och Danmark har tillbringat upp till ett år i miljön. Forskningsmiljöns egna forskare och doktorander har vistats vid lärosäten i Australien, Grekland, Tyskland, Storbritannien och USA.

De utbyten som byggts upp har ofta varit ömsesidiga och har inbegripit Stanford University

(USA), University of Birmingham (Storbritannien) och Georg Eckert Institute for International Textbook Research (GEI; Tyskland). Forskningsmiljön har både lett och deltagit i flera internationella forsknings- och bokprojekt. För närvarande är miljön värd för ett komparativt VR-projekt om historieundervisning i Sverige och Kanada.

Till forskningsmiljöns och forskarutbildningens internationalisering hör även deltagande i och arrangerande av internationella konferenser och workshoppar, bland annat "The International Standing Conference for the History of Education" (ISCHE; 2006), "History Textbooks and International Textbook Revision" (2010), "The Umeå-Stanford Graduate Student Conference in History Education" (2011), "Den femte nordiska utbildningshistoriska konferensen" (2012), EERA, "Histories of Education Summer School Conference" (2014) och #Historical Justice and History Education" (2019).

Doktorander deltar regelbundet i internationella konferenser som ISCHE och ECER och uppmuntras att delta i både egna och andras internationella konferenser och workshops, samt i kurser vid utländska lärosäten. De flesta av doktorander tillbringar del av sin utbildningstid vid utländskt lärosäte. Planeringen av doktorandernas internationalisering sker i samråd med handledare och referensgrupp. FU anordnar också återkommande internationella forskningsinternat där doktorander ur vår forskningsmiljö presenterar sin forskning.

Det är min bedömning att de forskarstuderande har möjlighet att vara delaktiga i internationella utbyten och att det inom forskarkollegiet finns internationella nätverk som kommer de forskarstuderande tillgodo.

Hållbar utveckling

Institutionen i dagsläget inte hunnit formulera någon strategi på denna punkt som rör endast doktoranderna. Doktoranderna ingår, som övriga anställda, i institutionens övergripande arbete för hållbar utveckling.

Det är min bedömning att forskarutbildningen bör utveckla ett utbildningsinnehåll som ger forskarstudenterna kunskap och färdigheter vad gäller hållbar utveckling, så att när de lämnar universitetet har handlingsförmåga att verka för att FN:s hållbarhetsmål uppnås.

Jämställdhet

Doktoranderna får under sin utbildning möta såväl manliga som kvinnliga lärare på kurser och läsa litteratur av såväl manliga som kvinnliga författare. Inom institutionen pågår sedan många år tillbaka ett aktivt arbete med att skapa en jämställd seminariekultur, bland annat med hänsyn till talutrymmet.

Doktoranderna har under senare år varit jämnt fördelade vad gäller kön. En utmaning är att försöka förmå kvinnliga doktorander att stanna kvar och göra karriär som lektorer och professorer inom ämnet, som generellt är relativt mansdominerat, särskilt vad gäller professorsgruppen.

Vid institutionen finns två företrädare för lika villkor, av dessa är för närvarande en doktorand i historia. Företrädarna för lika villkor samarbetar med prefekten i planering, aktiva åtgärder och uppföljning av institutionens mål för lika villkor, inklusive jämställdhet. Företrädarna deltar även i fakultetens kommitté för lika villkor som träffas två gånger per termin. Fakultetens doktorandorganisation, Humdok, arbetar också med att bevaka jämställdhetsfrågor inom forskarutbildningen och sitter även med.

Uppföljningen för att säkerställa att ett jämställdhetsperspektiv är integrerat i utbildningens utformning och genomförande, sker genom granskning av institutionens kursplaner och litteraturlistor. Den genomförs i normalfallet av studierektorn för forskarutbildningen.

Det är min bedömning att jämställdhetsperspektivet beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Institutionen har ett utarbetat kvalitetssäkringsarbete, som inleds redan vid rekrytering av doktoranderna. Antagning till forskarutbildningen bereds först av institutionens råd för forskning och forskarutbildning [förkortat FoFou], vars uppgift det är att tillsätta och ge instruktioner till de sakkunniga. De sakkunniga består av 3–4 kvalificerade personer vid

institutionen och deras arbete resulterar i en skriftlig redogörelse, där de sökande rangordnas. Efter att arbetet granskas av FoFou och beslutar prefekten slutligen efter föredragning av studierektorn för forskarutbildningen med skriftligt underlag från de sakkunniga och FoFou. Två handledare utses därefter av prefekten; en huvudhandledare och en biträdande handledare.

Under hela utbildningen och i dialog med handledare fortsätter kvalitetsgranskningen kontinuerligt i olika steg under utbildningen och vid ventileringsavsnitt på seminarier, men också i samband med upprättande och uppföljning av den individuella studieplanen, samt vid olika uppföljningsstationer. Senast två månader efter det att doktoranden påbörjat sina studier inlämnas den individuella studieplanen till studierektorn för forskarutbildningen för godkännande. Direkt efter antagning har också doktoranden ett möte med studierektorn för forskarutbildningen och prefekten, då doktoranden informeras om forskarutbildningens ramar, lokal praxis och en doktorands rättigheter och skyldigheter, liksom vilka målsättningar och vilken syn på forskarstudierna som doktoranden har. I studieplanen framgår formerna och frekvensen för handledning samt varje doktorands lärandemål. Den individuella studieplanen uppdateras årligen, och rapporteras av huvudhandledaren till studierektorn för forskarutbildning som i sin tur rapporterar till utbildningsledaren på fakulteten i januari varje år (för doktorander antagna fr.o.m. 2015 deltar studierektorn i den årliga uppföljningen som en del av doktorandens referensgrupp).

Därutöver sker följande särskilda uppföljningstillfällen efter ett år, då den individuella studieplanen efter revidering granskas av FoFou-rådet, ett obligatoriskt mittseminarium under tredje utbildningsåret med en extern, arvoderad opponent, ”inför sista-året-samtal”, då slutfasen i arbetet diskuteras tillsammans med handledare, doktorand och studierektor, slutgranskning av manus av extern arvoderad granskare och slutligen en granskning inför tryckning. Kvalitetssäkringsarbetet avslutas sedan genom det arbete som opponent och betygsnämnd bedriver i samband med disputationen.

Det är min bedömning att utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination systematiskt följs upp och att resultaten vid behov omsätts i åtgärder för kvalitetsutveckling och att Institutionen på så sätt verkar för att utbildningen genomförs inom planerad studietid.

Doktorandperspektiv

Doktorander sitter med i universitetets samtliga råd som bereder frågor rörande forskarutbildningen. På institutionen är det främst rådet för forskning och forskarutbildning (FoFou) som bereder frågor som rör forskarutbildning och där deltar doktorander med representant. I större beslutsfrågor som rör forskarutbildningen ges doktorandkollektivet möjlighet att lämna yttrande. Doktorander ombeds löpande att komma med tips och förslag på förbättringar på utbildningen till studierektorn för forskarutbildningen, som också har återkommande dialog med doktorandrådets ledare kring frågor som rör forskarutbildningen vid institutionen. Genom deltagande i den referensgrupp som årligen följer upp den individuella studieplanen har doktoranderna stort inflytande vad gäller den individuella utbildningsgången. I institutionens ämnesmöten deltar både forskare och doktorander.

Det är min uppfattning att de forskarstuderande ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande och att forskningsmiljö säkerställer en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö för de forskarstuderande.

Arbetsliv och samverkan

Ett viktigt syfte med utvecklingen av forskarutbildningen och forskningsmiljön i historia med utbildningsvetenskaplig inriktning är att försörja lärarutbildningen och skolväsendet med forskningsbaserad kompetens. Utbildningen erbjuder på så sätt forskningsrelaterat arbete både inom och utanför akademien. Via Forskarskolan inom det utbildningsvetenskapliga området (FU), till vilken nästan alla doktorander är knutna, organiseras också en mängd samverkansaktiviteter med institutioner och organisationer för skola och utbildning utanför akademien.

Avhandlingsskrivandet och försvaret av den färdiga avhandlingen vid disputation, liksom regelbundet deltagandet på seminarier och konferenser/workshops/nätverksmöten inom och utom landet, innebär sålunda att de forskarstuderande socialiseras in i forskarsamhället i väldigt vid mening.

Min bedömning är att utbildningen genom knytningen till utbildningssektorn är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar forskarstudentens beredskap att möta arbetslivet, både inom och utanför akademien.

Avslutande ord och en rekommendation

Forskningsmiljön Historia med utbildningsvetenskaplig inriktning är enligt mitt förmenande en väl fungerande forskningsmiljö, med en handledarkompetensen för att bedriva forskarutbildning av mycket god kvalitet, en kritisk massa av forskningsaktiva personer och verksamheter med goda möjligheter för doktorander att vara delaktiga i internationella utbyten av olika slag. Genom knytningen till utbildningssektorn är forskarutbildningen utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar forskarstudentens beredskap att möta arbetslivet, både inom och utanför akademien. Jämställdhetsperspektivet beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande, som följs upp systematiskt. Resultaten omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling. Men, men kan leda en häst till vattnet, men inte tvinga den att dricka. Därför gäller det också att doktorander som är verksamma i miljön Historia med utbildningsvetenskaplig inriktning använder de strukturer och den kompetens som miljön erbjuder för att allt det ska hända som miljön skapar möjligheter för.

Den utlovade rekommendationen gäller "Hållbar utveckling". Det är min bedömning att forskarutbildningen bör överväga att utveckla ett specifikt utbildningsinnehåll som ger forskarstudenterna kunskap och färdigheter vad gäller hållbar utveckling, så att när de lämnar universitetet har handlingsförmåga att verka för att FN:s hållbarhetsmål uppnås.

Umeå dag som ovan

A large, stylized handwritten signature in black ink, consisting of several loops and flourishes, covering the name and title below it.

Per-Olof Erixon, professor